

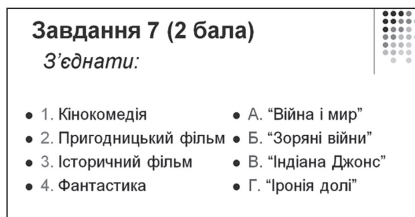
Мал. 14

ти помилку) (мал. 9, 10), розподільчої форми (розподілити в колонки) (мал. 11, 12).

2) Завдання відкритої форми. У таких завданнях необхідно дати повну відповідь на запитання (мал. 13), у

Мал. 15

Мал. 16

розділі «Вікторина» назвати вид і жанр мистецтва, автора та назву мистецького твору (мал. 14)

3) Завдання на встановлення відповідності елементів одного стовпчика елементам іншого (з'єднати ...) (мал. 15, 16).

Кількість завдань у тестах рівня стандарту – 8. Чотири (альтернативної форми) оцінюються в 1 бал, чотири (аналізуючої, розподільчої форми, на встановлення відповідностей) – у 2 бали кожне. Завдання для учнів профільного рівня розподілено за рівнями: 1-й рівень (8 завдань закритої форми та на встановлення відповідностей),

2-й рівень – 6 завдань відкритої форми (запитання), кожне з яких оцінюється в 2 бали, 3-й рівень – вікторина – 6 завдань відкритої форми (вид, жанр, автор, назва мистецького твору) (кожне оцінюється теж у 2 бали).

Підсумовуючи сказане, зазначимо деякі методичні рекомендації щодо ефективного застосування технологій контролю й оцінювання навчальних досягнень учнів на уроках художньої культури у вигляді висновків:

- контрольню-оцінювальна перевірка повинна здійснюватися систематично, ґрунтуватись на принципах диференціації та індивідуалізації, слугувати засобом діагностики та корекції навчально-виховного процесу;

- облік успішності учнів має бути різноманітним за формами та видами контролю, включати ігрові, проблемні, тестові завдання, самооцінювання та взаємооцінювання учнів, сприяти підвищенню інтересу до предмета, стимулювати учнів до самостійної художньо-пізнавальної та творчої діяльності;

- завдання для здійснення контролю й оцінювання навчальних досягнень учнів мають враховувати міжпредметні зв'язки, бути пов'язаними з потребою учнів старшого шкільного віку в соціологізації та практичному застосуванні засвоєних знань, умінь і навичок з метою самореалізації та саморозвитку.

Вважаємо, що проблема контролю й оцінювання навчальних досягнень учнів 9–11 класів на уроках художньої культури не вичерпується матеріалом даної статті й потребує подальшого опрацювання науковцями й практиками, яким доцільно розробляти методи оцінювання та самооцінювання учнів у кожному конкретному класі, враховуючи тематизм уроків.

СПИСОК ДжЕРЕЛ

1. Ефремова Н.Ф. *Современные тестовые технологии в образовании / Н.Ф.Ефремова. – Ростов н/Д : Издательский центр ДГТУ. – 2001. – 187с.*
2. Климова Л.В. *Художня культура. 9 клас: Підручник для загальноосвітніх навчальних закладів.- К.: Літера ЛТД, 2009. – 160 с.: іл.*
3. Максимюк С.П. *Педагогіка : Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2005. – 667с.*
4. *Методика навчання мистецтва у початковій школі: Посібник для вчителів / Л.М.Масол, О.В.Гайдмака, Е.В.Белкіна, О.В.Калініченко, І.В.Руденко. – Х.: Веста: Видавництво «Ранок», 2006. – 256с.*

5. «Художня культура. 9-11 класи» Л.М.Масол, Н.Є.Миропольська./ *Програми для загальноосвітніх навчальних закладів «Художньо-естетичний цикл. 5-11 класи». Міністерство освіти і науки України. – Київ-Ірпінь «Перун», 2005.– с.184-231*

REFERENCES

1. Efreмова, N. F. (2001). *Sovremennye testovye tekhnologii v obrazovanii. [Modern test technologies in education]. Rostov-on-Don: Izdatelskii tsentr DGTU.*
2. Klimova, L. V. (2009). *Khudozhnia kultura. 9 klas: Pidruchnik dlia zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv [The Artistic culture. 9th grade: Textbook].- Kyiv: Litera LTD.*
3. Maksymyuk, S. P. (2005). *Pedahohika [Pedagogy]. Kyiv: Kondor.*
2. Masol, L. M., Haidamaka, O. V., Bielkina, E. V., Kalinichenko, O. V., & Rudenko, I. V. (2006). *Metodyka navchannia mystetstva u pochatkovii shkoli. [Methods of teaching art in primary school]. Kharkiv: Ranok.*
3. Masol, L. M., & Myropolska, N. Ye. (Eds.). (2005). *«Khudozhnia kultura. 9-11 klasy. Prohramy dlia zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv «Khudozhno-estetychnyi tsykl. 5-11 klasy» [«Art Culture. 9th-11th grades». Programme for secondary schools «Artistic and aesthetic cycle. 5th-11th grades»]. Kyiv: Perun.*

Стаття надійшла до редакції 17 грудня 2015 р.

В Україні науковий пошук у царині мистецької освіти сконцентровано в лабораторії естетичного виховання та мистецької освіти: відтоді, як у 1996 р. було утворено Інститут проблем виховання НАПН України, лабораторія увійшла до його складу. Але свою діяльність лабораторія розпочала набагато раніше: вона є спадкоємицею наукового підрозділу, який під різними назвами протягом багатьох десятиліть функціонував в Інституті педагогіки НАПН України (УНДІП), визначаючи високу якість і темпи становлення теорії естетичного виховання в Україні, її невіддільність від практики навчання мистецтва учнів загальноосвітньої школи та позашкільця. Це своєрідний «центр тяжіння», де фокусуються доцентрові й відцентрові вектори наукових ідей, що створює цілісну картину розвитку їх у різних наукових школах країни, яка ґрунтується на єдиній засадничій платформі та водночас зберігає яскраво індивідуальне обличчя кожного з регіональних наукових осередків.

УДК

Комаровська Оксана Анатоліївна,

доктор педагогічних наук, завідувач лабораторії художньо-естетичного виховання і мистецької освіти ІПВ НАПН України, м. Київ

ЦЕНТР ГАРТУВАННЯ ПЕДАГОГІКИ МИСТЕЦТВА: ШТРИХ ДО ПОРТРЕТА ЛАБОРАТОРІЇ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Відповідь на гострі суспільні виклики у вихованні дітей і прогнозування результатів мистецької освіти, спрямування пошуків учителів-практиків, робота на перспективу в осмисленні духовно-культурних проблем сучасності й майбутнього, – все це завжди визначало діяльність лабораторії, науково-творчий портрет якої твориться ОСОБИСТОСТЯ-МИ. Лабораторія пишається тим, що її створення і діяльність пов'язані з такими іменами, як:

Григорій Гурович Верьовка – композитор і диригент, народний артист УРСР. Він не так довго був залучений до роботи лабораторії (1944). Але причетність такого Майстра до проблем педагогічної науки є знаковою і суголосною гуманістичним ідеям виховання висококультурної, морально зрілої особистості на народних пісенних традиціях.

Уже в 60–70-ті рр. фактично було сформовано українську наукову школу естетичного виховання під орудою Тамари Іванівни Цвєлих – ученої енциклопедичного масштабу, знавця історії й теорії педагогіки. Ще в 60-ті рр. Т. І. Цвєлих прагнула створити систему естетичного

виховання в Україні, поєднуючи вітчизняні традиції з творчим переосмисленням зарубіжного досвіду. У 1964 р. за її науковим керівництвом було розроблено «Орієнтовну програму з естетичного виховання учнів загальноосвітньої школи». Кредо вченої – єдність етичного й естетичного: не випадково підрозділ УНДІПі мав назву відділ морально-естетичного виховання, а група з розроблення «Програми морального виховання учнів» об'єднала співробітників двох Інститутів – педагогіки й психології. Її мрія про автономію естетичного підрозділу була реалізована вже в 1970 р. (фактично це і є рік народження лабораторії естетичного виховання та мистецької освіти). Серед «наукових» дітей, внуків і правнуків Т. І. Цвєлих – уся наукова еліта країни.

Знаний в Україні та за її межами вчений, академік НАПН України, доктор філософських наук, перший у незалежній Україні Міністр освіти і науки, згодом – директор Інституту педагогічної освіти та освіти дорослих Іван Андрійович Зязюн очолював лабораторію в 1992–1993 рр., але науковий і людсь-

кий зв'язок лабораторії з ним тривав до кінця його земного буття в 2014 р.; спадкоємність наукових ідей між розробками підрозділів обох інститутів триває і нині. Праці І. А. Зязюна, присвячені педагогічній майстерності, красі й етиці педагогічної дії, життєтворчості особистості та чимало інших, склали фундамент «педагогіки добра».

Свого часу І. А. Зязюн перейняв естафету наукового керівництва лабораторією від Людмили Олександрівни Хлебникової, кандидата педагогічних наук, знаного фахівця з теорії, методики і практики музичної освіти школярів, відомої в усій країні (а колись і на всьому радянському просторі) дослідниці педагогічних традицій хорового мистецтва України, авторки програм і підручників з музики для загальноосвітніх шкіл, методичних посібників з хорового співу в школі. Л. О. Хлебникова є послідовницею педагогічних ідей Д. Б. Кабалевського, які вона системно адаптувала й розвинула на ґрунті українських національних традицій. Вона очолювала лабораторію впродовж 1978–1992 рр., усе життя поєднуючи наукову творчість з педагогічною й досі є натхненником унікальної щорічної події – конкурсу класних хорів в Українському коледжі імені Василя Сухомлинського.

З іменем Людмили Михайлівни Масол, завідувачки лабораторії у 1993–2003 рр., кандидатом педагогічних наук, пов'язано впровадження інтегрованого навчання школярів мистецтва. Л. М. Масол була ініціатором заснування та майже двадцять років – головним редактором журналу «Мистецтво та освіта».

Новаторством Наталії Євгенівни Миропольської (очолювала лабораторію у 2004–2012 рр.), доктора педагогічних наук, професора, є розроблення наукової ідеї естетичної логосфери – перспективної лінії, яка наскрізно проходить у працях з питань мистецької освіти засобами мистецтва слова, у підручниках і посібниках з художньої культури.

З 2013 р. підрозділ очолює Оксана Анатоліївна Комаровська, доктор педагогічних наук, фахівець з музично-театральної й хореографічної освіти школярів; О. А. Комаровська є розробником ідеї художньо-освітнього простору навчального закладу; значну ува-

гу приділяє науковому обґрунтуванню концепції розвитку художньо обдарованої особистості в системі початкової спеціалізованої мистецької освіти.

Істотно сприяла формуванню наукового іміджу лабораторії діяльність у її складі доктора педагогічних наук Світлани Володимирівни Коновець (з доміантою на морально-етичних аспектах мистецькою освіти, розвитком ідеї креатосфери), доктора філософських наук Олени Ігорівни Оніщенко (естетико-філософські дослідження художньої творчості), кандидатів педагогічних наук Вікторії Валентинівни Рагозіної (наукові інтереси зосереджено на мистецькому розвитку дітей раннього й дошкільного віку), Іраїди Володимирівни Руденко (дослідження творчої активності школярів і студентів у образотворчій діяльності), Олександра Васильовича Базелюка (дослідник потенціалу ІКТ у мистецькій освіті).

Помітний внесок у розвиток науково-педагогічних традицій лабораторії Володимира Михайловича Вільчинського, Станіслава Петровича Свида, Юрія Євгеновича Юцевича.

В. М. Вільчинський – відомий учений і вчитель-методист. Цінність його наукового доробку полягає в особливій практичній спрямованості: усе, що було створено В. М. Вільчинським, базувалося на багаторічному досвіді його як учителя образотворчого мистецтва; до останнього дня свого нетривалого життя вчений працював у школі № 87 м. Києва. На його лекціях для вчителів, як згадує Н.Є. Миропольська, «яблуку ніде було впасти: Вільчинський не тільки розказував, а й навчав методик і прийомів успішної співпраці з дітьми. Після нього – лакуна, досі порожня...».

С. П. Свид, кандидат педагогічних наук, присвятив своє життя відродженню українських народних традицій у навчанні дітей образотворчого, зокрема декоративно-прикладного, мистецтва як найціннішого джерела натхнення. Книга С. П. Свида «Художні техніки у школі», укладена автором на основі «живого матеріалу» зустрічей із народними майстрами з усієї України, досі є неоціненним пізнавальним і методичним матеріалом для сучасних учителів, студентів, батьків. Унікальним скарбом є

методичні розробки вченого з навчання розумово відсталих учнів – результат його педагогічної практики, які підтверджують непересічну арт-терапевтичну дію художньої творчості.

Ю. Є. Юцевич, кандидат педагогічних наук, відомий серед фахівців і любителів музичного мистецтва як автор «Словника музичних термінів», який «втримав» декілька перевидань. Особливе місце в його доробку посіли наукові й методичні праці з формування, розвитку й збереження співацького голосу, основ вокальної методики. Тривалий час діяльність Ю. Є. Юцевича була пов'язана з Республіканською радою Педагогічного товариства УРСР (70-ті – поч. 80-х рр. XX ст.), редагуванням популярного збірника «Музика в школі». 1969–1990 рр. – член науково-методичної комісії з музичних дисциплін Міністерства освіти СРСР, а до 1991 року – представник України в науково-методичній комісії з вокальної освіти Міністерства культури РРФСР. Ці факти біографії вченого занурюють в атмосферу науково-методичних пошуків останньої чверті XX ст. й висвітлюють значення лабораторії естетичного виховання в них.

Сучасна лабораторія естетичного виховання та мистецької освіти, розвиваючи науково-педагогічні традиції, прагне відповідати запитам суспільства щодо виховання високодуховної й національно свідомої «людини культури». Як це було й завжди, дослідження науковців розв'язують ключові проблеми педагогіки, актуалізують безмежний потенціал мистецтва у вихованні особистості як творця власного життя і життя суспільства.

Науковий пошук колективу здійснюється у двох стрижневих векторах: виховному (зміст і методика естетичного виховання школярів засобами різних видів мистецтва на уроках і в позаурочний час); освітньому (зміст мистецької освіти). Так, істотним досягненням Державного стандарту в освітній галузі «Мистецтво», до розробки якого причетна Л. М. Масол, є реалізація ідеї наступності навчання й виховання учнів, цілісності змісту мистецької освіти з наскрізною логікою від першого до випускного класу, що реалізовано в методичному забезпеченні уроків мистецтва (навчальні

програми з «Музики», «Образотворчого мистецтва», «Мистецтва», «Художньої культури», підручники, хрестоматії, робочі зошити для учнів, посібники для учнів та вчителів, зошити для підсумкової державної атестації, кейси тощо).

Для популяризації досягнень і обміну науковими відкриттями лабораторія співпрацює з установами НАПН України, ОІППО, Міністерством культури України, ВНЗ. Проблеми мистецької освіти є предметом дискусій і з колегами зарубіжжя, зокрема Інститутом художньої освіти РАО, Казахським національним університетом мистецтв (м. Астана), Могильовський державним університетом імені А. А. Кулешова (Республіка Білорусь) та ін.

У 2012 р. здійснено багатоаспектне дослідження стану мистецької освіти в Україні в рамках міжнародного проекту ЮНЕСКО/МФГС: проаналізовано структуру, зміст дошкільної, загальної середньої, позашкільної, спеціалізованої та професійної ланок; у полі зору виконавців проекту – художньо-освітня діяльність бібліотек, музеїв, театрів, філармоній.

У 2014 р. спільно з колегами з Інституту педагогіки НАПН України підготували розділ науково-аналітичної доповіді про сучасний стан і перспективи загальної мистецької освіти (Про зміст загальної середньої освіти : наук.-аналіт. доповідь / за заг. ред. В. Г. Кременя. – Київ : НАПН України, 2015. – 118 с.).

Нерозривність теорії і практики демонструють всеукраїнські експерименти за наказами МОН України, як от: «Цілісна система художньо-естетичної освіти та виховання у процесі впровадження інтегрованих курсів» (2005-2014) за участю понад 150 загальноосвітніх навчальних закладів України; протягом десяти років спільно з Миколаївським ОІППО працює щорічна Школа методичного досвіду «Розвиток творчого потенціалу учнів загальноосвітніх навчальних закладів у системі поліхудожньої освіти та виховання», яка набула статусу міжнародної (науковий керівник Л. М. Масол); «Розвиток художньо-творчої особистості засобами взаємодії різних видів мистецтва в умовах нової моделі позашкільного навчального закладу» – на базі Вінницького міського центру

художньо-хореографічної освіти дітей та юнацтва «Барвінок» (2009–2015, науковий керівник О. А. Комаровська, науковий консультант Н. Є. Миропольська).

Вибірковий перелік праць із колективного доробку лабораторії естетичного виховання та мистецької освіти Інституту проблем виховання НАПН України лише «пунктиром» презентує спектр наукових і методичних пошуків за останнє десятиліття. Навіть ці «лаконічні штрихи до портрета» засвідчують, що історія лабораторії віддзеркалює процеси становлення теорії та методики мистецької освіти й ширше – глибинні культурно-духовні трансформації в суспільстві, їх суперечливий вплив на формування особистості – творця життя цього самого суспільства.

Естетизація навчально-виховного процесу в основній школі засобами мистецтва : метод. посіб. / за ред. Н. Є. Миропольської, О. А. Комаровської. - Кіровоград : Імекс-ЛТД. - 2013. - 160 с.;

Концепція художньо-естетичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах (автор Л. М. Масол) та Комплексна програма художньо-естетичного виховання у загальноосвітніх і позашкільних закладах (авторський колектив), затвержені на спільному засіданні Президії НАПН України і Колегії МОН України (наказ 25.02.2004 N 151/11);

Мистецька освіта в Україні: Розвиток творчого потенціалу у ХХ столітті : аналітична доповідь укр., рос, англ. мовами : наук. вид. / Л. М. Масол, О. В. Базелюк, О. А. Комаровська, В. В. Рагозіна; за наук. ред. Л. М. Масол. – Київ : Аура Букс, 2012. – 240 с.;

Технології художньо-естетичного виховання учнів основної школи у позакласній роботі : монографія / О. А. Комаровська, Н. Є. Миропольська, І. В. Руденко, С. А. Ничкало, Л. О. Хлебникова, О. В. Базелюк; за ред. Н. Є. Миропольської, О. А. Комаровської. – Харків: «Друкарня Мадрид», 2015. – 222 с.;

Уроки художньо-естетичного циклу у школі : посіб. для вчителя / Миропольська Н. Є. [та ін.]. – Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2006;

Формування базових компетентностей учнів загальноосвітньої школи у системі інтегративної мистецької освіти: посіб. для вчителя / Л. М. Масол, В. В. Рагозіна [та ін.]; за наук. ред. Л. М. Масол. – Київ: Педагогічна думка, 2010. – 232 с.;

Художня культура України : посіб. для вчителя / Л. М. Масол, С. А. Ничкало, О. А. Комаровська. - 2-ге вид. - Київ : КМГУ ім. Б. Грінченка, 2004. - 144 с.

УДК

Соломаха Світлана Олександрівна,

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу змісту та організації педагогічної освіти Інституту педагогіки і психології професійної освіти НАПН України

ДОСВІД МИСТЕЦЬКО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ШКОЛИ ОКСАНИ РУДНИЦЬКОЇ

У 1995 р. за ініціативи академіка І. А. Зязюна в Інституті педагогіки і психології професійної освіти АПН України була заснована лабораторія педагогіки і психології мистецької освіти, яку в 2007 р. реорганізовано у відділ педагогічної естетики та етики (сьогодні відділ змісту та організації педагогічної освіти) Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України. Її першим завідувачем стала Оксана Петрівна Рудницька – доктор педагогічних наук, професор, одна з фундаторів мистецької освіти в Україні, яка обґрунтувала методологічні, теоретичні основи мистецької педагогіки, виявила методичні засади викладання дисциплін художньо-естетичного циклу, окреслила пріоритетні напрями подальшого вдосконалення мистецької освіти, розкрила її взаємозв'язок з основами загальної педагогіки. У 2003 р. за навчальний посібник «Педагогіка: загальна та мистецька» вона була удостоєна [посмертно] Першої премії АПН України в номінації «За кращу науково-методичну роботу для вчителів, викладачів».

Унікальна наукова школа О. П. Рудницької отримала право на життя. З 2003 р. щорічно проводяться Міжнародні мистецько-педагогічні читання пам'яті професора О. П. Рудницької, у рамках яких організовується презентація кращих наукових, навчально-методичних праць із проблем мистецької й педагогічної освіти. За результатами читань виходять друком збірники ма-

теріалів: «Теоретичні та методичні засади неперервної мистецької освіти»; «Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей» (загалом XIII збірників).

Пріоритетними напрями наукових досліджень лабораторії за керівництва О. П. Рудницької були: обґрунтування методологічних засад неперервної мистецької освіти; вивчення історичної ретроспективи мистецько-педагогічного досвіду; дослідження системи мистецької освіти зарубіжних країн; визначення закономірностей, принципів і методів формування цілісного художнього сприйняття, яке має велику питому вагу в розвитку культури особистості; виявлення механізмів ціннісно-смыслового осягнення змісту художнього твору в процесі спілкування з ним; розробка інноваційних інтерактивних методів і технологій підготовки фахівців мистецьких спеціалізацій, які покликані передавати наступним поколінням духовні цінності людства, впливати на процеси виховання особистості засобами мистецтва.

Ідеї О. П. Рудницької стосовно сутності, змісту, розвитку мистецької педагогіки, що спрямовує освітній процес на творчу діяльність, надає навчанням межову предметність переживання духовного досвіду й значущі здійснення гармонійного розвитку особистості, палко підтримував академік І. А. Зязюн, який вважав, що суттєву роль у педагогіці відіграють естетичні начала, які пронизують усе життя людини, її